

บทที่ 2

ปริทัศน์วรรณกรรม

ในการศึกษาการเลือกซื้อหนังสือของนักเรียนชั้นมัธยมปลาย ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น คือ

1. วัยรุ่น
2. ความต้องการและความสนใจของวัยรุ่น
3. ความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น
4. การเลือกซื้อหนังสือ

1. วัยรุ่น

วัยรุ่น หมายถึง วัยที่อยู่ในช่วงระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงที่มีการเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทางด้านร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวัยเด็ก และใช้ระยะเวลาหนึ่งเพื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เต็มที่ มีการเจริญเติบโตทางด้านเพศ และในช่วงวัยรุ่นนั้นนอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดอีกด้วย วัยรุ่นจึงมักมีความสับสนในเรื่องการวางตัวในสังคม บางครั้งต้องการอิสระหรือต้องการท่องเที่ยวไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อหาความรู้และประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว Newman (1986)

โดยทั่วไปนักจิตวิทยาได้จัดวัยรุ่นอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 12-21 ปี ซึ่งส่วนใหญ่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษา และได้มีการแบ่งช่วงอายุแตกต่างกันไปอีก เช่น ประมวลู ดิกคินสัน (2527) ได้แบ่งช่วงอายุออกไปเป็น 2 ระยะ คือ วัยรุ่นระยะแรกจะค่อนข้างไปทางเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทุกด้านเป็นอย่างมาก สำหรับวัยรุ่นระยะหลังจะค่อนข้างไปทางผู้ใหญ่มากกว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเริ่มอยู่ตัว วัยรุ่นระยะแรกอยู่ในช่วงอายุ 12-14 ปี ส่วนวัยรุ่นระยะหลังหรือวัยรุ่นตอนปลาย เริ่มตั้งแต่อายุ 14 ปีขึ้นไป สู่วัยเจริญเต็มที่ตอนอายุราว 22-25 ปี

ส่วน Luella Cole (Luella Cole อ้างถึงใน สุนีย์ ธีรดากร, 2523) ได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็น 4 ระยะ คือ

วัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น	เป็นช่วงที่ หญิงอายุ 11-13 ปี ชายอายุ 13-15 ปี
วัยรุ่นตอนต้น	เป็นช่วงที่ หญิงอายุ 13-15 ปี ชายอายุ 15-17 ปี
วัยรุ่นตอนกลาง	เป็นช่วงที่ หญิงอายุ 15-18 ปี ชายอายุ 17-19 ปี
วัยรุ่นตอนปลาย	เป็นช่วงที่ หญิงอายุ 18-20 ปี ชายอายุ 19-21 ปี

สำหรับนักเรียนมัธยมปลายในประเทศไทยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-18 ปี จัดอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนกลางถึงวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งเป็นวัยที่กำลังก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่จึงสามารถตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองตามความต้องการและความสนใจของตนเองได้ การศึกษาการเลือกซื้อหนังสือของนักเรียนชั้นมัธยมปลายในกรุงเทพมหานครครั้งนี้ จึงได้ศึกษาและรวบรวมความต้องการและความสนใจของวัยรุ่นตามที่นักจิตวิทยาได้ศึกษาไว้มานานเสนอ ดังนี้

2. ความต้องการและความสนใจของวัยรุ่น

ความต้องการของวัยรุ่น

ความต้องการของนักเรียนในวัยรุ่นนั้นมักจะเป็นความต้องการของตนเองและของกลุ่มที่นักเรียนเข้าร่วมอยู่ด้วย โดยทั่วไปจะเป็นความต้องการทางกายซึ่งเป็นความต้องการในปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นวัยรุ่นยังมีความต้องการทางจิตใจ ซึ่งเป็นความต้องการที่ไม่สามารถมองเห็นได้แต่มีความสำคัญอย่างมากกับวัยรุ่น เพราะจะทำให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ

Lucas and Horrocks (1960) สำนวจความต้องการของวัยรุ่นในช่วงอายุ 12-18 ปี ซึ่งผลของการสำวจจำแนกความต้องการได้ 5 กลุ่ม คือ

1. ต้องการการยอมรับและให้ความสำคัญ
2. ต้องการความรักและความสนใจจากเพศตรงข้าม
3. ต้องการความเป็นอิสระจากผู้ใหญ่

4. ต้องการทำตนให้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ใหญ่
5. ต้องการมีความสำเร็จด้านการศึกษา

Garrison (1965) สรุป ความต้องการทางสังคมที่สำคัญของวัยรุ่นไว้ ดังนี้

1. ต้องการสถานที่พักผ่อนและทำกิจกรรม เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ โรงละคร โรงภาพยนตร์
2. ต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับกลุ่มเพื่อน การเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม
3. ต้องการความเป็นตัวของตัวเอง จึงมักแสวงหาแหล่งที่จะอธิบายข้อสงสัย หรือ แสวงหาหลักปรัชญา เพื่ออธิบายพฤติกรรมที่แตกต่างกันของคนและความขัดแย้งในตนเองที่เกิดขึ้น

ปราณี รามสูต (2528) กล่าวว่า วัยรุ่นมีความต้องการในเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่นเดียวกับ บุคคลวัยอื่น เช่น ความต้องการทางกาย ความต้องการความปลอดภัย ต้องการความรัก ต้องการ เป็นที่ยอมรับยกย่อง ต้องการอิสรภาพ และต้องการความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น แต่ก็มีความต้องการ บางประการที่เด่นชัดมากกว่าวัยอื่น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะวัย ดังนี้

1. ต้องการความรัก วัยรุ่นต้องการความรักทั้งในฐานะผู้ให้และผู้รับ รักเพื่อน รักเพศตรงข้าม เขาจึงทำบางสิ่งบางอย่างซึ่งอาจจะขัดกับบุคลิกลักษณะดั้งเดิมของตน เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งความรักจากเพื่อน หรือเพื่อให้เป็นที่สนใจของเพื่อนต่างเพศ
2. ต้องการเสรีภาพและต้องการเป็นผู้ใหญ่ เป็นการเตรียมตัวไว้ครองเรือนทำมาหากินด้วยตนเองในอนาคต ไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่มายุ่งเรื่องส่วนตัว ต้องการสิทธิในการปกครองตนเอง เช่น ไปไหนมาไหนตามลำพัง ไม่อยากอยู่ในกฎเกณฑ์ อย่างที่เคยเป็น เมื่อถูกผู้ใหญ่บังคับห้ามปรามก็อยากโต้แย้ง มีความต้องการเป็นอิสระเสรีในความคิดและการกระทำ
3. ต้องการความเสมอหน้าทัดเทียมผู้อื่นในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม รูปร่างหน้าตา เสื้อผ้าเครื่องใช้ มีความรู้สึกเป็นบมด้อยง่ายมาก แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยในสายตาคนอื่น
4. ต้องการมีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง อยากกระทำในทุกสิ่ง ซึ่งเป็นบ่อเกิดที่อาจทำให้ใจแตกในเรื่องเพศ ดิตยาเสพติดหรือของมีนเมา เป็นต้น

เจียรนัย ทรงชัยกุล (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2532) ได้สรุปความต้องการที่เด่นชัดของนักเรียนวัยรุ่นไว้ ดังนี้

1. ต้องการรู้จักและเอาใจใส่ต่ออุปนิสัยของตนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว
2. ต้องการอาหารและการพักผ่อนอย่างเพียงพอ เพื่อความสมบูรณ์ของสุขภาพอนามัย
3. ต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยการควบคุมดูแลของผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะจากบุคคลผู้มีอาวุโสหรือมีอำนาจมากกว่า
4. ต้องการมีพวมีเพื่อนที่สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิด จริงใจ และร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันได้
5. ต้องการเป็นที่ยอมรับจากผู้ใหญ่และจากเพื่อนวัยเดียวกันทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ
6. ต้องการความมั่นคงปลอดภัยและอบอุ่นใจ
7. ต้องการมีตำแหน่งหน้าที่ หรือมีสถานภาพทางสังคมซึ่งเป็นที่ยกย่องของกลุ่มเพื่อน
8. ต้องการมีประสบการณ์แปลกใหม่และท้าทาย ซึ่งสืบเนื่องมาจากความอยากรู้อยากเห็น อยากรลอง และอยากทำในทุกสิ่งที่พบบพบ
9. ต้องการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างถูกต้อง
10. ต้องการที่จะหาเลี้ยงตนเองและพึ่งตนเองได้
11. ต้องการความยุติธรรมและความเสมอภาค
12. ต้องการมีปรัชญาชีวิตหรืออุดมคติของตนเอง เพื่อเป็นหลักยึดถือในการดำเนินชีวิต

จากความต้องการในด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่มีความต้องการเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่นเดียวกับบุคคลวัยอื่น ได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการความปลอดภัย ต้องการความรัก ต้องการเป็นที่ยอมรับยกย่อง ต้องการอิสระภาพ และต้องการความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น แต่วัยรุ่นจะมีความต้องการที่เด่นชัดในเรื่องความต้องการมีเสรีภาพและความเป็นอิสระจากผู้ใหญ่หรืออีกนัยหนึ่งคือต้องการเป็นตัวของตัวเอง และความต้องการการ

ยอมรับจากผู้ใหญ่และจากเพื่อนวัยเดียวกัน รวมทั้งต้องการแสวงหาและประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งด้านการศึกษาและการมีอาชีพที่มั่นคง จึงเกิดเป็นแรงจูงใจที่จะนำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ในทางที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับได้

ความสนใจของวัยรุ่น

สุโท เจริญสุข (2520) กล่าวว่าความสนใจของวัยรุ่นนั้นมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับความต้องการของวัยรุ่น และได้กล่าวถึงความสนใจของวัยรุ่นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสนใจในการเลือกอาชีพ วัยรุ่นมีความต้องการโอกาสที่จะหารายได้และประสบความสำเร็จในอาชีพที่มีอยู่มากมายหลายระดับ ซึ่งการเข้าสู่อาชีพเหล่านั้นจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียน และเตรียมตัวมาตั้งแต่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายว่าจะเลือกอาชีพใดแน่ จึงจะทราบว่าควรจะเลือกเรียนอะไร เพื่อจะมีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะประกอบอาชีพนั้น ๆ การเลือกอาชีพเป็นเรื่องซับซ้อน วัยรุ่นส่วนใหญ่ประสงค์จะเลือกอาชีพที่เป็นที่ยอมรับในสังคมระดับสูง เช่น แพทย์ แต่ยังมีปัจจัยอีกหลายประการ ทั้งทางสติปัญญา ความสามารถ เศรษฐกิจ เป็นต้น พ่อแม่จึงมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของวัยรุ่นอยู่มาก และหนังสือจะเป็นสื่อที่ช่วยเสนอข้อดีข้อเสีย และความเป็นไปได้ของอาชีพต่าง ๆ จึงอยู่ในความสนใจของคนวัยนี้

2. ความสนใจในการคบเพื่อนเพศเดียวกันและต่างเพศ วัยรุ่นต้องการให้เพื่อนรุ่นเดียวกันยอมรับตนเป็นคนหนึ่งในกลุ่ม และยอมรับความสามารถของตน เพื่อนมีความสำคัญต่อวัยรุ่นอย่างมาก มักใช้เวลาอยู่กันเป็นกลุ่มและทำอะไรเหมือน ๆ กัน เริ่มมีความรักและการนัดกับเพื่อนต่างเพศ ซึ่งความรักในวัยนี้มักเป็นความรักที่ค่อนข้างรุนแรงและอาจเปลี่ยนแปลงได้ด้วยเหตุผลเพียงเล็กน้อย

3. ความสนใจในการศึกษาเล่าเรียน เพื่อบรรลุสู่จุดหมายปลายทางแห่งชีวิตที่เคยตั้งใจไว้ วัยรุ่นส่วนใหญ่จึงสนใจศึกษาหาความรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา มีความพยายามสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยหรือสายอาชีพที่ตนเลือกไว้ โดยเฉพาะในสภาพการการแข่งขันอย่างมากในสังคมไทย ทำให้วัยรุ่นต้องขวนขวายเป็นพิเศษเพื่อจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

4. ความสนใจในการใช้เวลาว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องจากการที่ต้องทุ่มเทเพื่อการศึกษาหาความรู้ทำให้วัยรุ่นต้องการพักผ่อนหย่อนใจทันทีที่มีเวลาว่าง การพักผ่อนของวัยรุ่น

มีหลายรูปแบบ เช่นการนัดสังสรรค์กันที่บ้านเพื่อนคนใดคนหนึ่ง หรือไม่ก็พากันไปเดินเล่นในศูนย์การค้าหรืออาจจะพากันไปฟังดนตรีหรือภาพยนตร์ในวันสุดสัปดาห์ หรือการไปทัศนารต่างจังหวัด

5. ความสนใจในการเล่นกีฬาและการทำงาน ความสนใจในการเล่นกีฬามักจะพัฒนามาจากความชอบตั้งแต่เด็กและหันมาสนใจฝึกฝนอย่างจริงจังเมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูงและเป็นคนเด่นในกลุ่ม เป็นผู้ทำชื่อเสียงให้แก่สถาบันของตน แต่จะมีบางพวกที่เล่นกีฬาเป็นงานอดิเรก เพื่อสุขภาพหรือเล่นเมื่อต้องการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น ซึ่งในขณะเดียวกัน วัยรุ่นบางกลุ่มก็สนใจการทำงาน ไม่ว่าจะด้วยความจำเป็นทางภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว หรืออาจต้องการหาประสบการณ์ในการประกอบอาชีพก็ตาม มักจะทำงานด้วยความขยันขันแข็ง ทั้งยังมีสติปัญญาความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่มาพัฒนางานได้อีกด้วย

6. ความสนใจต้องการทดลองค้นคว้าหาเหตุผลด้วยตนเอง วัยรุ่นมักมีความอยากรู้อยากเห็น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในใจก็จะมุ่งมั่นหาคำตอบให้ได้ หนังสือเรื่องประเภทสืบสวนสอบสวนจึงเป็นที่ถูกใจของวัยรุ่นเพราะตรงกับความสนใจ ซึ่งบางครั้งถึงกับทุ่มตัวลงไป เพื่อศึกษาค้นคว้าเรื่องนั้นด้วยตนเอง

7. ความสนใจการสร้างอนาคต มีครอบครัวและการปกครองตนเอง สืบเนื่องมาจากการเริ่มสนใจในเพื่อนต่างเพศ เมื่อมีความรักใคร่ชอบพอกับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นพิเศษ วัยรุ่นจะเริ่มคิดในเรื่องอนาคต มุ่งสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ตั้งใจทำงานเพื่อสร้างฐานะทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย เพื่อว่าเมื่อแต่งงานมีครอบครัวจะมีอิสระ และสามารถปกครองตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ตลอดไป

เจียรนัย ทรงชัยกุล (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2532) ได้สรุปความสนใจที่เด่นชัดของนักเรียนวัยรุ่นไว้ ดังนี้

1. สนใจการปรับปรุงตนเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสายตาของผู้ใหญ่ และเพื่อนที่เกี่ยวข้องด้วย
2. สนใจที่จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ
3. สนใจกิจกรรมซึ่งทำเป็นกลุ่มที่มีความแปลกใหม่ และริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ และสังคมของเขา

4. สนใจหาความรู้และประสบการณ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ เพื่อเตรียมตัวสำหรับความเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งตนเองได้
5. สนใจที่จะรู้จักความงามและมีความซาบซึ้งในรสของดนตรี ศิลปะ วรรณคดีและธรรมชาติ
6. สนใจที่จะใช้เวลาว่างในทางสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ความสนใจของวัยรุ่นดังกล่าวมักมีพัฒนาการมาจากความสนใจในวัยเด็ก แต่ความสนใจของวัยรุ่นจะเริ่มขยายออกไปสู่สังคมภายนอกบ้านมากกว่าวัยเด็ก และมีความสนใจที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง อีกทั้งยังเป็นความสนใจเฉพาะเรื่องมากขึ้น เช่น สนใจศิลปะ ดนตรี กีฬา หรือสนใจในอาชีพต่าง ๆ ซึ่งความสนใจที่แตกต่างกันนี้อาจมีสาเหตุจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้แก่ ด้านลักษณะทางร่างกาย ระดับสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

ลักษณะความสนใจในเด็กวัยรุ่นดังกล่าวนี้อาจมีผลต่อการพัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่นอย่างมาก คือ ถ้าเขาได้ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของเขา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเตรียมวัยรุ่นให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบในกิจกรรมหรือหน้าที่ของเขาต่อไป การส่งเสริมให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของเขา จึงเป็นการป้องกันไม่ให้วัยรุ่นไปมีพฤติกรรมหรือหาทางออกในทางที่ผิดได้ส่วนหนึ่ง ในทางตรงกันข้าม หากวัยรุ่นไม่มีโอกาสได้ทำอะไรที่สนองต่อความสนใจของเขา หรือความสนใจเกิดมีอุปสรรคก็จะเกิดเป็นปัญหาทางอารมณ์และการปรับตัวของวัยรุ่นได้

จากความต้องการและความสนใจของวัยรุ่นดังกล่าว สรุปได้ว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องการแสวงหาและต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งความต้องการและความสนใจมักมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากเมื่อบุคคลมีความต้องการสิ่งใด ก็จะสนใจและให้ความเอาใจใส่ต่อสิ่งนั้น และแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ

3. ความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น

การอ่านหนังสือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาความรู้ และใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาความก้าวหน้าให้ทันกับสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา และยังช่วยส่งเสริมความต้องการและความสนใจของวัยรุ่น ไม่เพียงแต่ที่เป็นแบบเรียนเท่านั้น เพราะไม่ว่าจะเป็นการอ่านหนังสือประเภทใดก็ย่อมให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่นเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม มักมีปัญหาและเกิดความสับสนในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องหาคำตอบจากการอ่านหนังสือ ดังที่ Carlsen (1967) กล่าวว่าวัยรุ่นสนใจอ่านหนังสือก็ต่อเมื่อต้องการสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเรียนรู้บทบาทของแต่ละเพศ การปรับปรุงความสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกัน การแสวงหาเพื่อนที่มีความสนใจร่วมกัน และการพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนต่างเพศ นอกจากนี้วัยรุ่นก็ต้องการวรรณกรรมที่สนองความต้องการและความสนใจในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

วัยรุ่นจะมีความสนใจอ่านแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและสถานภาพด้านต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมปลายอาจมีความสนใจอ่าน แตกต่างกันไปตามแผนการเรียนอีกด้วย เนื่องจากการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีการเลือกแผนการเรียนตามที่นักเรียนถนัด และเป็นความถนัดตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้เด็กเลือกอ่านหนังสือต่างกัน (สุพัตรา ชมเกตุ, 2524)

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับความสนใจอ่านของวัยรุ่นมีผู้ศึกษาไว้พบว่า มีวรรณกรรมที่เกี่ยวกับความสนใจอ่านของวัยรุ่นในระดับนักเรียนชั้นมัธยมปลาย ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2519) ได้สำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนในเรื่องความสนใจและรสนิยมในการอ่าน สาเหตุจูงใจและแหล่งที่มาของหนังสือที่อ่าน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย และครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์รวม 4,850 คน ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับนักเรียนมัธยมศึกษา สรุปว่า

ประเภทหนังสือที่นักเรียนสนใจอ่านมากเป็นอันดับ 1 ได้แก่ นิทาน-นิยาย รองลงมา ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร-วารสาร และหนังสือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์

ลักษณะหนังสือที่นักเรียนสนใจอ่านมาก ได้แก่ หนังสือพิมพ์ รองลงมาได้แก่ เรื่องตลก การ์ตูน นิตยสาร-วารสาร วิทยาศาสตร์ วรรณคดี เรื่องผจญภัย ตำราว่าด้วยวิธีทำสิ่งต่าง ๆ หนังสือที่ไม่ชอบอ่านได้แก่ เรื่องจีน การเมืองและศาสนา

เรื่องในหนังสือสารคดีที่นักเรียนสนใจอ่านมากได้แก่ ชีวิตประวัติบุคคลสำคัญ ความรู้ทั่วไปและการท่องเที่ยว แหล่งที่นักเรียนได้หนังสือมาอ่านส่วนใหญ่อ่านจากห้องสมุดโรงเรียน รองลงมาคือ ซื้อมือถือ ผู้ปกครองซื้อให้และยืมจากผู้อื่น แรงจูงใจที่เป็นสาเหตุให้สนใจอ่านหนังสือมากที่สุดคือ ดูภาพยนตร์ รองลงมาได้แก่ การอ่านบทวิจารณ์ในหนังสือ การฟังบรรยายวิทยุหรือครูแนะนำ แสดงว่านักเรียนมัธยมรู้จักตัดสินใจเลือกอ่านหนังสือด้วยตัวเอง

วินัย เสือกล้า (2525) สำรวจความสนใจในเรื่องที่อ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจากโรงเรียนประเภทสหศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,680 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสนใจอ่านเรื่องภาษาอังกฤษทั้งประเภทสารคดีและบันเทิงคดีในระดับมาก เรื่องที่นักเรียนสนใจอ่านมากในประเภทสารคดี ได้แก่ เรื่องในสาขา สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และการบันเทิง ส่วนเรื่องประเภทบันเทิงคดีที่นักเรียนสนใจอ่านมาก ได้แก่ เรื่องตลกขบขัน เรื่องความรัก เรื่องลึกลับสืบสวน เรื่องท่องเที่ยวและผจญภัย และเรื่องวิทยาศาสตร์

ในการเปรียบเทียบความสนใจในการอ่านพบว่าความสนใจของนักเรียนชายและหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่นักเรียนโปรแกรมวิทยาศาสตร์และศิลปะมีความสนใจอ่านเรื่องภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกัน

ประภัสสร กระแสชัย (Prapassorn Krasaechai, 1983) งานวิจัยระดับปริญญาโทเสนอต่อมหาวิทยาลัย ออเบิร์น สหรัฐอเมริกา ศึกษาความสนใจในการอ่านของนักเรียนมัธยมจำนวน 6 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่ ประชากรตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย 600 คน นักเรียนหญิง 600 คน อายุระหว่าง 12-17 ปี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนชายสนใจอ่านหนังสือสารคดีต่อไปนี้มากที่สุดตามลำดับคือ เรื่องลึกลับเหนือธรรมชาติ ผจญภัย กีฬา สงคราม เรื่องในอดีต สัตว์ ส่วนนักเรียนหญิงสนใจอ่านสารคดีต่อไปนี้มากที่สุดตามลำดับ คือ เรื่องลึกลับและเหนือ

ธรรมชาติ ผจญภัย กีฬา สงคราม เรื่องในอดีต สัตว์ วัยรุ่นและปัญหา เรื่องต่างแดน การค้นหาคุณค่าของตน นอกจากนี้ยังสนใจอ่านเรื่องขบขัน ชีวิตประวัติ และอดีตชีวิตประวัติ เมื่อเปรียบเทียบความสนใจระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ปรากฏว่าสนใจอ่านต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 และทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชอบอ่านสารคดีมากกว่าบันเทิงคดี

Bodart (1979) เสนอรายงานความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น โดยสำรวจผู้อ่าน ซึ่งเป็นเยาวชนอายุระหว่าง 11-20 ปี จำนวน 3,500 คน ในห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดประชาชน 9 แห่งในสหรัฐอเมริกา ผลการสำรวจระบุว่าวัยรุ่นชอบบันเทิงคดีมากกว่าสารคดี และชอบเรื่องเกินจริงมากกว่าเรื่องสมจริง โทรทัศน์และภาพยนตร์ไม่ค่อยมีผลต่อการเลือกอ่าน และชอบอ่านงานที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

Wynn and Newmark (1979) ได้ศึกษานิสัยในการอ่านของเยาวชน โดยการสำรวจจากนักเรียนชั้น 9-12 จำนวน 922 คน ของโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในเขตรอบนอกเมืองคลีฟแลนด์ สหรัฐอเมริกา ผลการสำรวจพบว่าความสนใจอ่านของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงแตกต่างกัน ดังนี้ ในด้านแหล่งวัสดุที่อ่านนั้น พบว่านักเรียนเกือบครึ่งหนึ่งซื้ออ่านเองร้อยละ 25 ขอยืมจากเพื่อน นอกนั้นยืมจากห้องสมุดประชาชน ด้านหนังสือบันเทิงคดีที่นักเรียนชายเลือกอ่าน 4 ประเภทแรก ได้แก่ เรื่องลึกลับผจญภัย ขบขัน นิยายวิทยาศาสตร์และกีฬาตามลำดับ ส่วนนักเรียนหญิงเลือกอ่าน เรื่องรัก ปัญหาวัยรุ่น ลึกลับผจญภัย และเรื่องที่ได้รับการนิยมนิยมสูงสุดจากทั้งสองเพศได้แก่ เรื่องลึกลับผจญภัย ตลก ความรัก ตามด้วยวิทยาศาสตร์และปัญหาวัยรุ่น ส่วนหนังสือสารคดีที่นักเรียนชอบอ่าน ได้แก่ ปัญหาวัยรุ่น กีฬา งานอดิเรก และงานฝีมือตามลำดับ นักเรียนหญิงชอบอ่านสารคดีเกี่ยวกับ ปัญหาวัยรุ่น โหราศาสตร์ ชีวิตประวัติ ส่วนนักเรียนชายชอบอ่านสารคดีเกี่ยวกับกีฬา รถยนต์และมอเตอร์ไซค์ งานอดิเรกและงานฝีมือ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการอ่านสำหรับนักเรียนหญิง ได้แก่ เพื่อน เนื้อหาของหนังสือ โทรทัศน์ ปกหนังสือตามลำดับ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของนักเรียนชาย ได้แก่ เนื้อหาของหนังสือ โทรทัศน์ ปกหนังสือ และเพื่อน ตามลำดับ

คณิตา อินทรสุด (2533) ศึกษาความสนใจในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมปลายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ในด้านประเภทและเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า เพศ แผนการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทำให้ความสนใจในการอ่านสิ่งพิมพ์ของนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยขึ้นอยู่กับประเภทและเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ กล่าวคือ นักเรียนที่เพศและแผนการเรียนต่างกันมีความสนใจอ่านประเภทของหนังสือสารคดีไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันในด้านเนื้อหา ส่วนประเภทของหนังสือบันเทิงคดี พบว่า นักเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิงสนใจอ่านหนังสือนวนิยายและเรื่องสั้นไม่แตกต่างกัน ด้านแผนการเรียนนั้นพบว่า นักเรียนที่มีแผนการเรียนแตกต่างกัน มีความสนใจอ่านนวนิยายและเรื่องสั้นไม่แตกต่างกัน แต่มีความสนใจอ่านหนังสือรวมเรื่องสั้นแตกต่างกัน

ทัศนีย์ สลัดยะนันท์ และ ลัดดา รุ่งวิสัย (2534) ได้ศึกษาถึงวรรณกรรมซึ่งสนองความต้องการของวัยรุ่น โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง อายุ 13-18 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1,728 คน ผลการวิจัยสรุปว่าวัยรุ่นมีจุดมุ่งหมายในการอ่านเพื่อความรู้ ความสนุกสนาน เพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียน และเพื่อไขข้อข้องใจ ตามลำดับ

วัยรุ่นหญิงชอบอ่านประเภทเรื่องสั้นและนวนิยายต่างกัน กล่าวคือ วัยรุ่นชายชอบเรื่องตื่นเต้นผจญภัยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เรื่องตลกขบขัน นวนิยายวิทยาศาสตร์ ตามลำดับ วัยรุ่นหญิงชอบเรื่องตลกขบขันมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เรื่องความรักและเรื่องตื่นเต้นผจญภัยตามลำดับ

ประเภทของสารคดีที่ชอบอ่าน กลุ่มตัวอย่างชายหญิงชอบอ่านสารคดีเนื้อหาต่างกัน วัยรุ่นชายชอบอ่านสารคดีเกี่ยวกับเทคโนโลยีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กีฬา วิทยาศาสตร์ ตามลำดับ ส่วนวัยรุ่นหญิงชอบเรื่องจิตวิทยาวัยรุ่น ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ในส่วนเนื้อเรื่องที่ วัยรุ่นชายอยากให้มีเพิ่มขึ้นในหนังสือและนิตยสาร ได้แก่ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ตลกขบขัน กีฬา ศิลปะดนตรีและการแสดง จิตวิทยาวัยรุ่นตามลำดับ ส่วนวัยรุ่นหญิงอยากให้มีเรื่องตลกขบขัน ศิลปะการแสดง การเข้าสังคมและการปรับปรุง บุคลิกภาพ จิตวิทยาวัยรุ่น ภาษา ตามลำดับ

ด้านองค์ประกอบที่มีผลต่อการอ่านนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างเริ่มอ่านหนังสือ หรือมีผู้อ่านให้ฟังตั้งแต่อยู่ในวัย 2-4 ขวบ เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีรายได้สูงเด็กได้อ่านตั้งแต่อายุน้อย ส่วนครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ เด็กเริ่มอ่านหรือมีผู้อ่านให้ฟังเมื่ออยู่ในวัยเข้าเรียนระดับประถมเป็นส่วนใหญ่ และผู้ที่มีส่วนทำให้ชอบอ่านได้แก่ พ่อแม่ ครู เป็นอันดับแรก ๆ แหล่งวรรณกรรมที่อ่านจะได้จากร้านหนังสือ โดยการซื้ออ่านเองเป็นอันดับแรก รองลงไปได้แก่ ที่บ้าน คือหนังสือที่พ่อแม่ซื้อ ห้องสมุดโรงเรียน ขอยืมจากเพื่อน ร้านเช่าหนังสือ ห้องสมุดประชาชน ตามลำดับ

ด้านเนื้อหาของวรรณกรรมประเภทสารคดีที่วัยรุ่นชอบอ่านมาก คือ เนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ประวัติศาสตร์ กีฬา จิตวิทยาวัยรุ่น ส่วนเนื้อหาของวรรณกรรมบันเทิงคดีที่ได้รับความนิยมสูง ได้แก่ เนื้อหาทางวิทยาศาสตร์

สรุปความสนใจในการอ่านของวัยรุ่นหรือนักเรียนระดับชั้นมัธยมปลาย ได้ดังนี้

วัยรุ่นมีวัตถุประสงค์ในการอ่านเพื่อความรู้ ความสนุกสนาน เพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียน และเพื่อไขข้อข้องใจ

วัยรุ่นชอบอ่านหนังสือบันเทิงคดีมากกว่าสารคดี ส่วนผลการวิจัยของคณิตา อินทรสุต (2533) พบว่านักเรียนสนใจอ่านหนังสือสารคดีประเภทรวมบทความ สารคดีท่องเที่ยว และสารบันเทิงคดี ส่วนหนังสือบันเทิงคดีนั้นนักเรียนสนใจอ่านสิ่งพิมพ์ประเภทการ์ตูนมากที่สุด

เนื้อหาหนังสือสารคดีที่นักเรียนสนใจอ่านมาก ได้แก่ ชีวิตประวัติบุคคลสำคัญ ความรู้ทั่วไป การท่องเที่ยว (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2519) งานวิจัยของวินัย เสือกล้า (2525) พบว่า นักเรียนสนใจอ่านเรื่องลึกลับเหนือธรรมชาติ ผจญภัยและกีฬา ส่วนประภัสสร กระแสชัย (Prapassorn Krasaechai, 1983) พบว่านักเรียนสนใจอ่านหนังสือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ประวัติศาสตร์ กีฬา จิตวิทยาวัยรุ่น

เนื้อหาหนังสือบันเทิงคดีที่นักเรียนสนใจอ่านมากได้แก่ เรื่องตลกขบขัน ลึกลับผจญภัย ความรัก ชีวิตประวัติ เรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และปัญหาวัยรุ่น

แหล่งที่นักเรียนได้หนังสืออ่านส่วนใหญ่มาจากห้องสมุดโรงเรียน ซื้อเอง ผู้ปกครองซื้อให้และยืมมาจากผู้อื่น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2519) ส่วน Wynn และ Newmark (1979) พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ซื้ออ่านเองและขอยืมจากเพื่อน

แรงจูงใจหรืออิทธิพลที่มีต่อการอ่านหนังสือของนักเรียน พบว่า การดูภาพยนตร์เป็นแรงจูงใจที่ทำให้นักเรียนสนใจอ่านหนังสือมากที่สุด (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2519) นอกจากนี้เนื้อหาของหนังสือและเพื่อนก็มีอิทธิพลต่อการอ่านของนักเรียน

ในด้านสถานภาพของนักเรียน พบว่าเพศเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความสนใจในการอ่านหนังสือ ของนักเรียนแตกต่างกัน กล่าวคือหนังสือสารคดีที่นักเรียนชายชอบอ่าน ได้แก่ เทคโนโลยี กีฬา วิทยาศาสตร์ ส่วนนักเรียนหญิงชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ชีวประวัติ งานฝีมือ ส่วนหนังสือบันเทิงคดีที่นักเรียนชายชอบอ่าน ได้แก่ เรื่องลึกลับ ผจญภัย ตลกขบขัน นิยายวิทยาศาสตร์และกีฬา ส่วนนักเรียนหญิงชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับความรัก ภูมิศาสตร์ ตลกขบขัน ตื่นเต้นผจญภัย เป็นต้น

นอกจากนั้นแผนการเรียนที่ต่างกันก็มีผลต่อความสนใจในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังผลการวิจัยของ คมิตา อินทรสุด (2533) พบว่าแผนการเรียนทำให้ความสนใจอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมปลายต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับประเภทและเนื้อหาของหนังสือที่อ่านแต่ละเล่มเดียวกันผลการวิจัยของวินัย เสือกล้า (2525) พบว่าความสนใจอ่านเรื่องภาษาอังกฤษของนักเรียนโปรแกรมวิทยาศาสตร์ และโปรแกรมศิลปะไม่แตกต่างกัน

4. การเลือกซื้อหนังสือ

เนื่องจากความต้องการ ความสนใจ วัตถุประสงค์และรสนิยมส่วนตัวในการอ่านหนังสือของแต่ละคนแตกต่างกันไป ประกอบกับปัจจุบันตลาดหนังสือของไทยมีการพัฒนาที่รวดเร็วมาก ทางสำนักพิมพ์ต่าง ๆ มีการแข่งขันกันผลิตหนังสือทั้งประเภทที่ให้ความรู้และความบันเทิงด้วยเทคโนโลยีอันทันสมัย และพยายามปรับปรุงให้มีมาตรฐานทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบออกสู่ตลาด จึงทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการเลือกหนังสือ เพื่อให้ได้หนังสือที่ดี มีคุณภาพสนองความต้องการของผู้อ่าน

4.1 หลักในการพิจารณาเลือกหนังสือ

หลักในการพิจารณาเลือกหนังสือ ซึ่งแบ่งเป็นประเภทหนังสือสารคดี และบันเทิงคดี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเลือกซื้อหนังสืออ่านสำหรับวัยรุ่น และเป็นแนวทางสำหรับบรรณารักษ์ในการเลือกซื้อหนังสือเข้าห้องสมุด ซึ่งรวบรวมได้ดังนี้

รัญจวน อินทรกำแหง (2520) ได้ให้หลักในการพิจารณาเลือกหนังสือประเภทสารคดี และบันเทิงคดีไว้ ดังนี้

หลักในการเลือกหนังสือประเภทสารคดี

1. เนื้อหาสาระมีแก่นสาร ความยากง่ายพอเหมาะแก่วัย
2. วิธีเขียนไม่ซับซ้อน ชวนอ่าน เข้าใจง่าย เร้าอารมณ์ให้ติดตาม
3. สำนวนภาษาสั้น กระชับรัด สละสลวย คมคาย ได้รสและอารมณ์แก่ผู้อ่านไม่ใช่ศัพท์เฉพาะวิชาเกินความจำเป็น
4. มีส่วนประกอบที่สำคัญเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าหาความรู้ได้สะดวก เช่น อภิธานศัพท์ สารบัญที่ละเอียดเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นขอบเขตของเรื่องและลำดับของการเรียบเรียง ดัชนี และภาพประกอบตามความจำเป็นของเนื้อเรื่อง

สิ่งที่พึงพิจารณาเป็นพิเศษคือ วิธีเขียนที่มีลีล่าน่าอ่าน มีชีวิต มีความเคลื่อนไหว ทำให้เรื่องวิชาการที่ดูยาก หนักนั้น ชวนอ่าน เข้าใจง่าย และไม่เกิดความรังเกียจที่จะอ่านหนังสือสารคดีหรือวิชาการนั้น ๆ และข้อสำคัญที่สุดก็คือ เนื้อหาสาระต้องถูกต้อง

หลักในการเลือกหนังสือประเภทบันเทิงคดี

1. ตัวละครควรอยู่ในวัยรุ่น และควรสร้างอย่างมีชีวิต จนผู้อ่านรู้สึกเหมือนเป็นคนจริง ๆ จนรู้สึกเหมือนเป็นเพื่อน เป็นพี่น้อง และเกิดความรู้สึกร่วมในทุกข์สุขกับตัวละครนั้นด้วย
2. การดำเนินเรื่อง ควรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่อ้ออึ้ง โดยเฉพาะนวนิยายสำหรับวัยรุ่นผู้ชาย ขนาดไม่ยาวเกินไป
3. วิธีเสนอเรื่องชวนอ่าน ไม่วกวนซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น มีเค้าโครงเรื่องที่รัดกุมและสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล
4. การพรรณนาบรรยาย มองเห็นภาพพจน์ชัดเจน แต่ไม่มีมากเกินไป เพราะวัยรุ่นพอใจอ่านบทสนทนามากกว่าการพรรณนาบรรยาย
5. สำนวนภาษาอยู่ในสมัยของวัยรุ่น สั้น ชัดเจนและเหมาะสมกับตัวละคร
6. มีแนวคิดที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง ซึ่งผู้อ่านสามารถจับได้โดยไม่ยากเกินไป
7. มีความสมจริง

ธาดาศักดิ์ วชิรปรัชญาพจน์ (2534) กล่าวถึงการเลือกและประเมินคุณค่าของหนังสือ สารคดีและหนังสือบันเทิงคดีไว้ ดังนี้

การเลือกและประเมินคุณค่าหนังสือสารคดี

1. เนื้อหาและสาระของหนังสือ มีเนื้อหาสาระสมบูรณ์ ถูกต้องหรือไม่ เหมาะสมกับนักเรียนระดับไหน หรือบุคคลทั่วไป
2. วิธีเสนอเรื่อง หรือวิธีเขียน ชวนอ่านหรือไม่
3. การวางโครงเรื่อง เป็นลำดับสัมพันธ์กันหรือไม่
4. ขอบเขตของเรื่อง กว้างขวางลึกซึ้งเพียงไร
5. คุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้แต่ง
6. มีหลักฐานประกอบการเขียนหรือไม่ เช่น บรรณานุกรม
7. มีส่วนประกอบช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ เช่น สารบัญ ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ อภิธานศัพท์
8. ตรวจสอบคุณลักษณะรูปเล่ม คุณภาพในการจัดพิมพ์ และการเย็บเล่ม

การเลือกและประเมินคุณค่าหนังสือบันเทิงคดี

1. แนวคิดหรือแกนของเรื่อง (Theme) มีสาระเด่นชัดตลอดเรื่อง
2. โครงเรื่อง (Plot) ติดต่อดีสัมพันธ์กันเป็นอันดีไม่สับสน
3. ตัวละครมีชีวิตจิตใจ เหมือนอย่างมีชีวิตจริง ๆ หรือไม่
4. บทบาทของตัวละคร สมจริงกับเนื้อเรื่องและเหตุการณ์
5. ฉากของเรื่อง ชัดเจน สมจริง ทำให้เกิดภาพพจน์
6. สำนวนภาษาและลีลาการเขียน คมคาย ชวนอ่าน และน่าสนใจ
7. ความสมจริงในชีวิต
8. เจตนาและความจริงใจของผู้เขียน
9. สิ่งที่จะได้รับจากการอ่านหนังสือ เช่น ความเพลิดเพลิน ความรู้ ความคิด

โดยสรุป จะเห็นว่าหลักในการพิจารณาเลือกหนังสือสารคดีสำหรับวัยรุ่น ควรพิจารณาที่เนื้อหาสาระของหนังสือเป็นสำคัญ โดยควรพิจารณาถึงความถูกต้องสมบูรณ์ และมีวิธีเขียนที่ชวนให้ติดตามอ่าน นอกจากนี้ควรต้องมีส่วนที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่าน ได้แก่ สารบัญ ครอบงำ อภิธานศัพท์ เป็นต้น ส่วนหลักในการพิจารณาเลือกหนังสือบันเทิงคดีสำหรับวัยรุ่นนั้น ควรพิจารณาเรื่องที่มีแนวคิดชัดเจนและโครงเรื่องสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน มีการดำเนินเรื่องที่ชวนติดตามอ่าน อีกทั้งตัวละครควรอยู่ในวัยรุ่น และเนื้อเรื่องมีความสมจริง เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีวุฒิภาวะทางปัญญาสูงใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ ทำให้สามารถแยกแยะความต้องการในการสรรหาหนังสืออ่านได้ด้วยตัวเอง

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกซื้อหนังสือ

การศึกษาการเลือกซื้อหนังสือของนักเรียนชั้นมัธยมปลายนี้ ได้ศึกษาพบว่ามิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกซื้อหนังสือโดยตรง 2 เรื่องซึ่งมีผลการวิจัย ดังนี้

(บารณี อาชนิจกุล (2532) ศึกษาการเลือกซื้อหนังสือของผู้อ่านในร้านจำหน่ายหนังสือย่านสยามสแควร์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ที่เข้าไปเลือกซื้อหนังสือที่ร้านจำหน่ายหนังสือ จำนวน 8 ร้าน ย่านสยามสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้อ่านที่ซื้อหนังสือส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 15-25 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรีและเป็นกลุ่มผู้มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า 6,000 บาท ในการเลือกซื้อหนังสือสรุปได้ว่า ผู้อ่านส่วนใหญ่ซื้อหนังสืออ่านเดือนละ 2-3 ครั้ง จำนวนเล่มโดยเฉลี่ย 1 เล่มต่อการไปซื้อ 1 ครั้ง ราคา ระหว่าง 20-60 บาท ซื้อจากร้านหนังสือย่านสยามสแควร์มากเป็นอันดับแรก ผู้อ่านส่วนใหญ่ซื้อหนังสือด้วยวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และเพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ ประเภทของหนังสือที่ซื้อส่วนใหญ่ซื้อหนังสือสารคดี และหนังสือวิชาการมากที่สุด รองลงมา คือหนังสือนวนิยายและเรื่องสั้น ด้านเนื้อเรื่องหนังสือสารคดี และหนังสือวิชาการมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรู้รอบตัวมากที่สุด ส่วนหนังสือนวนิยายและเรื่องสั้นส่วนใหญ่เป็นอาชญากรรม นอกจากนั้น ยังพบว่าลักษณะเฉพาะบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เป็นปัจจัยกำหนดการเลือกซื้อหนังสือในด้านแหล่งที่ซื้อหนังสือ วัตถุประสงค์ของการซื้อหนังสืออ่าน เนื้อเรื่องของหนังสือสารคดี และหนังสือวิชาการที่ซื้อ ประเภทของหนังสือ และจำนวนหนังสือที่ซื้อ และราคาต่อเล่ม ดังนี้ แหล่งที่ซื้อหนังสือ วัตถุประสงค์ของการซื้อ เนื้อเรื่องของหนังสือสารคดี

และหนังสือวิชาการที่ซื้อ ขึ้นอยู่กับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ประเภทของหนังสือที่ซื้อขึ้นอยู่กับเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ราคาหนังสือต่อเล่มที่ซื้อขึ้นกับ เพศ อายุ และรายได้ เนื้อเรื่องของนวนิยายและเรื่องสั้นที่ซื้อขึ้นอยู่กับเพศ และรายได้ จำนวนหนังสือที่ซื้อขึ้นอยู่กับอายุของผู้ซื้อ ส่วนความถี่ในการไปเลือกซื้อหนังสือเป็นประเด็นเดียวที่ไม่ขึ้นกับสถานภาพทุกด้านของผู้อ่านที่ซื้อหนังสือ

งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเลือกซื้อหนังสือ ได้แก่

Wood (1983) รายงานผลการสำรวจขององค์การแกลล์ (Gallup Organization) ในสหรัฐอเมริกาว่าจากการสัมภาษณ์ชาวอเมริกันทางโทรศัพท์ จำนวน 3,083 คน ซึ่งมีอายุมากกว่า 18 ปีขึ้นไปเกี่ยวกับการซื้อหนังสืออ่าน พบว่า ผู้ซื้อหนังสือส่วนใหญ่ซื้อหนังสือจากร้านจำหน่ายหนังสือมากกว่าซื้อจากห้างสรรพสินค้า และแผงขายหนังสือ ผู้ซื้อหนังสือส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับวิทยาลัย เพศชายซื้อหนังสือมากกว่าเพศหญิง ช่วงอายุของผู้ที่ซื้อหนังสืออยู่ในช่วง 18-24 ปีมากที่สุด และผู้ซื้อหนังสือส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปีตั้งแต่ 30,000 ดอลลาร์สหรัฐขึ้นไป

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว สามารถสรุปสถานภาพด้านต่าง ๆ ของผู้อ่านที่เกี่ยวข้องกับการเลือกซื้อหนังสือได้ ดังนี้

ด้านเพศ งานวิจัยการเลือกซื้อหนังสือของผู้อ่านของบาร์นี อาชวินิจกุล (2532) และ Wood (1983) ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกันคือ เพศชายซื้อหนังสืออ่านมากกว่าเพศหญิง จากงานวิจัยของบาร์นี ยังพบว่า เพศมีผลต่อการซื้อหนังสือในด้านแหล่งที่ซื้อ วัตถุประสงค์ในการซื้อ เนื้อเรื่องและประเภทของหนังสือ ราคาหนังสือ

ด้านรายได้ ผลการวิจัยการเลือกซื้อหนังสือของผู้อ่าน พบว่า ผู้อ่านที่ซื้อหนังสือส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า 6,000 บาท (บาร์นี อาชวินิจกุล, 2532) และจากการสำรวจในสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ซื้อหนังสือส่วนใหญ่ มีรายได้ต่อปีตั้งแต่ 30,000 ดอลลาร์สหรัฐขึ้นไป Wood (1983) สรุปว่า ผู้ซื้อหนังสือส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้ในระดับสูง เนื่องจากกลุ่มผู้มีรายได้สูงสุดของทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ซื้อหนังสือมากที่สุด